

EMKVR
2021-2027

LEADER

Rajupusu

Rajupusu Leader ry

Yhteistyössä kalan Vuoksi

**Itä-Suomen Kalaleaderin
kehittämisstrategia 2022-2027**

**Itä-Suomen
Kalaleader**

Sisällysluettelo

1	JOHDANTO	3
2	ITÄ-SUOMEN KALALEADER	4
2.1	Maantieteellinen alue ja väestömäärä	4
2.2	Kalatalouden yritystoiminnan merkitys	5
2.3	Kalastusmuodot ja kalakannat	6
3	PAIKALLISYHTEISÖÄ OSALLISTAVA VALMISTELUPROSESSI	7
4	ANALYYSI ALUEEN KEHITTÄMISTARPEISTA JA -MAHDOLLISUUKSISTA	8
4.1	Aiemmat ohjelmakaudet: Mitä on saavutettu ja mitä opittu	8
4.2	Analyysi alueen kehittämistarpeista ja -mahdollisuuksista, SWOT	8
5	STRATEGISET TAVOITTEET JA TOIMENPITEET	10
5.1	Yhteistyö ja verkostot	10
5.1.1	Yhteistyön lisääminen eri toimijoiden kanssa	10
5.1.2	Tietoisuuden lisääminen kalastuksen merkityksestä vesistön kunnolle	11
5.1.3	Vesistöjen käytön monipuolistaminen ja infrastruktuurin kehittäminen	12
5.2	Kehittyvä ja vetovoimainen elinkeinokalatalous	12
5.2.1	Kaupallisen kalastuksen vahvistaminen	12
5.2.2	Osaamisen, tiedon ja tiedonsiirron lisääminen	13
5.2.3	Nuorten aktivointi	13
5.3	Kalastusmatkailu	13
5.3.1	Yhteistyöverkoston vahvistaminen	14
5.3.2	Tuotestandardien kehittäminen	14
5.3.3	Markkinoinnin ja myyntijärjestelmien kehittäminen	14
5.4	Hakemusten valmistelu ja päätöksenteko	15
5.5	Tavoitteet ja mittarit	15
6	TOIMINTASUUNNITELMA	16
6.1	Itä-Suomen Kalaleaderin hallinto 2022–2027	16
6.2	Strategian seuranta ja arviointi	17
6.3	Viestintä	17
6.4	Rahoitus	18
7	TÄYDENTÄVYYS JA YHTEENSOVITUS MUIDEN OHJELMIEN KANSSA, MUIDEN RAHASTOJEN HYÖDYNTÄMINEN	19
7.1	Muiden rahastojen hyödyntäminen	19
7.2	Osallistuminen kalatalousverkoston toimintaan	19

LIITE 1: ALUEEN KUNNAT MAAKUNNITTAIN JA LEADER-RYHMITÄIN, KALASTAJAMÄÄRÄT

LIITE 2: KAUPALLISEN KALASTUKSEN SAALISTIEDOT MAAKUNNITTAIN

LIITE 3: SWOT-ANALYYSITAU LUKKO

LIITE 4: HANKEVALINTAKRITEERIT

LIITE 5: ITÄ-SUOMEN KALALEADERIN MÄÄRÄLLISET MITTARIT OHJELMAKAUDELLE 2022-2027

LIITE 6: TOIMINTASÄÄNNÖT ITÄ-SUOMEN KALALEADER

LIITE 7: VIESTINTÄSUUNNITELMA

LIITE 8: KALALEADER-RYHMIEN YHTEISET TAVOITTEET JA TOIMET

1 JOHDANTO

Itä-Suomen Kalaleaderin paikallista kehittämisstrategiaa on valmisteltu useassa työpajassa ja sidosryhmätilaisuudessa. Tilaisuuksissa on korostunut aiempien rahoituskausien mukaan alueen vahva kaupallinen kalastus ja kalastusmatkailu sekä erityisesti viestinnän, verkostoitumisen sekä yhteistyön tiivistämisen tärkeys tulevalla ohjelmakaudella. Kehittynyt kaupallinen kalastus ja kalastusmatkailu tarjoavat hyvät mahdollisuudet näiden elinkeinojen edelleen kehittämiseksi. Vesistöillä ja niiden kunnolla on erityisen tärkeä rooli Itä-Suomen alueella niin asukkaille, vapaa-ajanasukille kuin elinkeinonharjoittajille. Kehittämisstrategian tavoitteena on lisätä vuorovaikutusta eri toimijoiden kesken ja saada heidät osallistumaan aktiivisesti ja vastuullisesti lähivesistöjen kalatalouden, toimintaympäristön ja ympäristön kehittämiseen.

Kehittämisstrategia on laadittu analysoimalla alueen kehittämistarpeita ja -mahdollisuuksia. Lisäksi valmistelussa otettiin huomioon Euroopan meri-, kalatalous- ja vesiviljelyrahaston Suomen toimintaohjelman valmistelu, kotimaisen kalan edistämishjelma sekä kalatalouden kehittämistä ohjaavat säädökset.

Kehittämisstrategiassa otetaan huomioon vesistöjen merkityksen moninaisuus elinkeinojen kehittämisessä. Vesistöjen ekologinen tila, käyttöä palveleva infrastruktuuri sekä vesistöjen omistus ja hallinta ovat kalatalouden ja kalastusmatkailun keskeiset reunaehdot. Tärkeään rooliin on valmistelutyössä noussut myös viestinnän merkitys sekä ajantasaisen, tutkitun tiedon hyödyntäminen päätöksenteon tukena. Yhteistyön tiivistäminen tutkimus- ja koulutusorganisaatioiden kanssa on entistä tärkeämpää. Kalavesien hallintaan, omistukseen, vesialueiden hoitoon sekä vesistöjen käyttöä palvelevien rakenteiden kehittämiseen liittyvät hankkeet koetaan tärkeiksi. Kaikkien kehittämistarpeiden ratkaiseminen ei ole mahdollista yksin Itä-Suomen Kalaleaderin toimenpiteiden kautta eikä resurssien avulla. Tämän vuoksi toimijoita aktivoidaan sekä neuvotaan hakemaan hankerahoitusta myös muista rahoituslähteistä, kuten Leader-ryhmien ja ELY-keskusten kautta sekä EMKVR:n muista toimenpiteistä.

Itä-Suomen Kalaleaderin ohjelma kehittää sisävesialueen kalastusoloja, lisää järvikalastuksen mahdollisuuksia ja kalankäyttöä, edistää kalastusmatkailua, parantaa alan yritysten ja omistajien välistä yhteistyötä ja vastaa alan globaaleihin haasteisiin. Kaikkea toimintaa ohjaa läpileikkaavina teemoina kestävyys niin kalakantojen, yritystoiminnan, ympäristön kuin rahoitettujen toimenpiteiden osalta sekä digitaalisuuden hyödyntäminen.

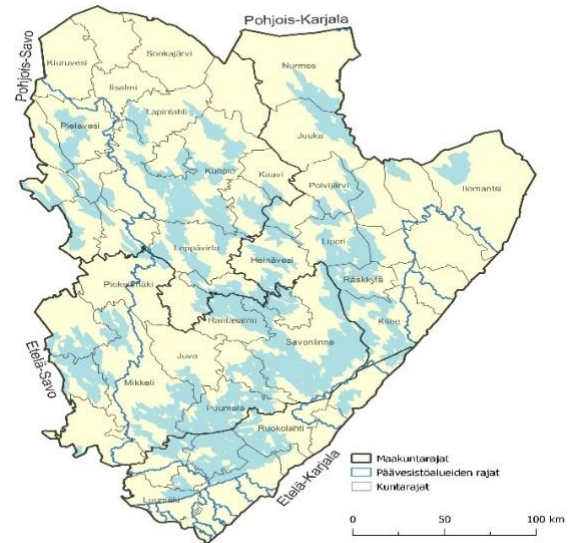
Tämän strategian tavoitteena on alan kehittäminen Leader-periaatteiden mukaisesti, paikallislähtöisesti. Tavoitteena on parantaa kalatalouselinkeinon kestävyyttä, vetovoimaisuutta ja kannattavuutta sekä yhteistyötä elinkeinon ja kalavesien omistajien kesken.

2 ITÄ-SUOMEN KALALEADER

2.1 Maantieteellinen alue ja väestömäärä

Itä-Suomen Kalaleaderin toiminta-alue kattaa neljä maakuntaa: Pohjois-Savon, Pohjois-Karjalan, Etelä-Savon ja Etelä-Karjalan (kuva 1). Toiminta-alueen suurimpia järviä ovat Saimaa, Pielinen, Höytiäinen, Kallavesi ja Puula sekä Rautalammin reitin itäosan suurjärvet. Lisäksi alueeseen kuuluu lukuisa joukko pienempiä järviä ja muita vesistöalueita. Listaus alueen maakunnista ja kunnista Leader-ryhmittäin löytyy liitteestä 1.

Itä-Suomen Kalaleaderin toiminta-alueen vesialueet kattavat Vuoksen vesistöalueen Suomen puoleisen osan kokonaisuudessaan ja Kymijoen vesistöalueesta Rautalammin ja Mäntyharjun reitit lähes kokonaan. Vesialuetta on yhteensä noin 13 759 neliökilometriä.

Kuva 1: Toiminta-alueen maakunnat ja vesistöt

Toiminta-alue muodostaa maantieteellisesti ja toiminnallisesti yhtenäisen kokonaisuuden, vaikka välimatkat ovat pitkät. Alueen kalastusolosuhteet ovat samankaltaiset, paikallisilla erityispiirteillä maustettuna. Kaupallinen kalastus ja kalastusmatkailu ovat kehittyviä aloja. Alue on merkittävä kalantuotantoalue Suomessa ja kehitys viimeisten vuosien aikana on ollut hyvä. Taulukossa 1 on taustatietoja toiminta-alueesta.

Maakunta	Asukkaita (hlö)	Pinta-ala (km ²)	Vesistöala (km ²)	Rantaviiva (km)
Etelä-Savo	132 702	17 099	4 368	30 376
Pohjois-Savo	244 094	21 078	3 733	22 866
Pohjois-Karjala	152 992	18 835	3 462	44 480
Etelä-Karjala	126 293	6 872	1 546	8 282
Yhteensä	656 711	63 884	13 109	106 004

Taulukko 1. Taustatietoja Itä-Suomen Kalaleaderin toiminta-alueesta

Toiminta-alueen reittivedet ovat laadultaan hyviä tai erinomaisia. Teollisuuden jätevedet vaikuttavat veden laatuun Etelä-Saimaalla, Varkauden alapuolella ja Kuopion seudulla, mutta näilläkin alueilla vesien laatu ja kalakannat ovat parantuneet. Asutusjätevesien rehevöittävää vaikutusta on havaittavissa suurimpien asutuskeskusten läheisyydessä. Kalankasvatuksella on paikallisesti lievää rehevöittävää vaikutusta.

Vuoksen vesistöalueen latvaosat, Joensuu–Kuopio-linjan pohjoispuolella ovat humusväritteisiä (lukuun ottamatta Höytiäistä) ja vedet kirkastuvat reittejä etelään tultaessa. Pienvesien tila ei ole yhtä hyvä kuin reittivesien, mutta alueella on runsaasti ammattimaisesti hyödynnettäviä, altaan muutaman tuhannen hehtaarin järviä (esim. Kuolimo, Korpijärvi, Kolkonjärvi, Sysmä, Syvänsi, Onkamo). Turvevaltaisilla vesistöjen latvaosien alueilla kalojen elohopeapitoisuus rajoittaa paikoin petokalojen käyttökelpoisuutta. Tämä ilmenee mm. Koitajoen vesistöalueella.

2.2 Kalatalouden yritystoiminnan merkitys

Itä-Suomen alueen kalatalous ja kalastusmatkailu ovat kehittyneet koko viimeisen vuosikymmenen hyvin. Alueella on kaupallisen kalastajarekisterin mukaan 105 kpl 1. luokan kaupallista kalastajaa. Edellisten lisäksi alueella on noin 630 muuta myyntiin kalastavaa 2. luokan kaupallista kalastajaa (liite 1). Kalastusmatkailua tärkeänä aktiviteettinä tarjoavia yrityksiä alueella on noin 40 kappaletta. Itä-Suomen alue on kaupallisen kalastuksen keskus Suomessa. EMKR:n vuosina 2014–2020 tukemista investoinneista noin 27 prosenttia on suuntautunut alueelle. Alueella toimii vahvoja jalostusyriityksiä, alan työllisyys on paikallisesti merkittävää.

Kaupallisista kalastajista edelleen suuri osa toimittaa kalat jalostukseen ja kauppaan käsittelemättöminä, mutta kalastajien oman saaliin jalostukseen ja arvon lisäämiseen on tehty päättäneen ohjelma-kauden aikana merkittävästi investointeja. Vajaasti hyödynnettyjen kalalajien hyödyntäminen ja jalostus on lisääntynyt merkittävästi, erityisesti Pielisen Kalajaloste Oy Nurmeksessa on tuonut markkinoille useita hyvän menekin saaneita tuotteita.

Kaupallista kalastusta on pitkään uhannut yrittäjien ikääntyminen. Uusia yrittäjiä ja toiminnan jatkajia on viimeisen kymmenen vuoden aikana tullut alueelle, mutta uusien löytyminen on edelleen tärkeää. Yritysten ammattimaisuus on lisääntynyt alueella, mutta edelleen osa yrityksiä on pieniä ja yrittäminen on usein sivutoimista. Kaupallinen kalastus perustuu massakalastukseen ja kalan käsittely on osittain keskittynyt muutamiin käsittelylaitoksiin ja yrityksiin. Muikku- ja vajaasti hyödynnettyjen särkikalasaaliiden keskitetty käsittely on parantanut jalostuksen kehittymistä. Samalla muiden kalalajien pienet ja laajalta alueelta tulevat saaliit vaikeuttavat jalostustoiminnan kehittämistä ja edellyttävät uuden teknologian käyttöönottoa ja yrittäjien yhteistyötä.

Alueella on sivusaalis ongelman ratkaisemiseksi saavutettu hyviä tuloksia mm. norpille turvallisten pyydysten ja troolikalastuksessa uhanalaiset lohikalat erottelevan säleikön kehittämisessä. Nämä kestävätkä ratkaisut on saatava jalkautettua helpottamaan kaupallisen kalastuksen lupien saantia.

Itä-Suomen vesistöt ja kalakannat tarjoavat hyvät mahdollisuudet laadukkaiden kalastusmatkailutuotteiden tarjontaan. Runsaat kalakannat ja kasvussa oleva suurten kalayksilöiden määrä ovat tärkeä vetovoima- ja kilpailutekijä. Yrittäjien käyttöönottamien uuden kalastustekniikan myötä kalastuksen elämyksellisyys on parantunut. Kalastusmatkailuyrittäjien verkostoitumisen myötä on laadukas tarjonta lisääntynyt.

Alueemme luonnonsuhteet mahdollistavat jokiravun säilyttämisen ja hyödyntämisen sekä täpläraputuotannon kasvattamisen hallitulla tavalla. Raputalouden merkitys ja arvo Suomen sisävesien kalataloudessa on suuri ja se tarjoaa edelleen mahdollisuuksia yritystoiminnalle. Matkailussa rapusaaliiden kasvu voidaan hyödyntää nykyistä tehokkaammin.

Itä-Suomen Kalaleaderin alueella on merkittävää vesiviljelyä erityisesti Varkauden kiertovesilaitoksessa sekä perinteisissä läpivirtausmenetelmällä toimivissa kalanviljelylaitoksissa ja poikaslaitoksissa. Vesiviljelyn kehittyminen vahvistaa alueen kalanjalostuksen kehittymistä ja ympärivuotisuutta ja kehittää myös luonnonkalan jalostusta kasvavan kapasiteetin myötä.

2.3 Kalastusmuodot ja kalakannat

Alueen kaupallinen kalastus perustuu muikun trooli- ja nuottapyyntiin avovesikaudella. Talvinuottaus on joillain alueilla merkittävää, mutta sitä myös rajoittavat paikoin reittivesien virtaisuus sekä kalojen heikko parveutuminen. Monilla vesillä on vireää talvikalastusta. Kuhan, särkikaloiden ja muun suomukalan pyynti on suhteessa kasvanut isolla osalla aluetta. Rysäpyynti kustannustehokkaana ja kestäväenä pyyntimuotona on kehittynyt alueella suotuisasti. Rysäpyynti soveltuu suomukalan pyyntiin, mutta muikkuakin pyydetään rysillä. Saimaannorpan esiintymisalueella on kehitetty norpille turvallista rysäpyyntiä verkkokalastuksen korvikkeeksi ja näin saatu lievennyksiä norppa-alueen pyydysrajoituksiin. Suojeltavat vaelluskalojen poikaset ja niiden aiheuttamat rajoitukset on otettava huomioon kaupallisessa kalastuksessa.

Suomukalan verkkopyynti on taantuva, mutta osalle kalastajista edelleen tärkeä osa vuotuisesta kalastuksesta. Saimaannorpan suojelu rajoittaa verkkokalastusta paikoin paljon. Verkkopyynti on edelleen merkittävä kalastusmuoto kuhan ja ahvenen pyynnissä useilla järvi- ja järvialueilla. Ahventa ja särkeä pyydetään paikoin katiskoilla ammattimaisesti ja pilkkikilpailujenkin saaliit hyödynnetään jalostuksessa. Itä-Suomen kalatalousryhmän alueella pyydettiin koko Suomen muikkusaaliista (2,6 milj. kg) yli kaksi kolmasosaa (1,8 miljoonaa kg / 70 %) vuonna 2019. Liitteenä 2 on kaupallisen kalastuksen saalistiedot 2019 (Luonnonvarakeskus). Alueella tehtiin kestävä kalastuksen MSC-standardin mukainen esiarviointi ja täysarviointi on käynnissä. Puruveden muikulle on myönnetty EU:n alkuperäsuoja SMM (suojattu maantieteellinen merkintä).

Kalanjalostus on kehittynyt toiminta-alueella voimakkaasti EU:n rakennerahastokausien aikana. Jalostuksen pullonkaulana on tällä hetkellä kalan tasainen saatavuus. Suomukalasta on pääsääntöisesti enemmän kysyntää kuin tarjontaa. Kalankasvatus on kasvanut merkittävästi erityisesti Varkauteen sijoittuvan kiertovesilaitos investointien myötä.

Katkeamattoman kylmäketjun varmistamiseksi kunnat ja ELY-keskukset ovat rahoittaneet jääasemia ja kalastajat osaavat kalojen jättämisen. Kylmäketjut ovat kunnossa. Lappeenrantaan, Vesannolle ja Kerimäelle valmistuneet ”kalatalot” irtopakastuslinjoinen turvaavat kalan tasaisen saannin jalostukseen ja kuluttajille. Laitokset mahdollistavat kalastuksen keskittämisen tuottavimpiin ajankohtiin. Samalla voidaan tasoittaa muikun ylitarjontahuippuja. Uusia tuotteita suurkeittiöille on kehitetty, mutta tuotekehityksessä kuluttajille on edelleen paljon tehtävää.

Ammattikalastuksen jatkuvuuden turvaamiseksi kalastuslupien saatavuus on turvattava. Tavoitteena tulee olla esim. kalatalousaluekohtainen ammattikalastuslupa. Aktiiviset kalastusyhteisöt ovat tässä asiassa tärkeitä toimijoita. Kalaleader puolueettomana osapuolena on sopiva taho välittämään tietoa vesialueiden omistajille ja kuluttajille.

Alueella on vahva ja monipuolinen kalastusta kestävä kalakanta. Kalastusympäristöä monimutkaistavat alueella esiintyvät uhanalaiset lohikalat (järvilohi, järvitaimen, saimaannieriä, harjuskannat), joiden vuoksi verkkokalastusta on säädeltävä. Kalavesien hoidossa on siirrytty istutusvaltaisesta toimintamallista vesistöissä ja valuma-alueilla tapahtuviin hoitotoimiin. Tähän on olemassa jo ammattitaitoa. Tarvitaan valistustyötä osakaskuntien ja kalastajien asennemuokkaukseen kalastorakenteen pitämiseksi kestävällä pohjalla. Kalanjalostusinfra ja -tekniikan lisääntyessä siirrytään hoitokalastuksesta hoitavaan kaupalliseen kalastukseen. Jalostus lisääntyy ja kohdistuu useampiin kalalajeihin.

3 PAIKALLISYHTEISÖÄ OSALLISTAVA VALMISTELUPROSESSI

Itä-Suomen Kalaleaderin paikallista kehittämisstrategiaa on valmisteltu useassa työpajassa ja sidosryhmätilaisuudessa. Kevään 2021 mittaan järjestetyissä tilaisuuksissa oli yhteensä 110 osallistujaa. Tilaisuuksissa on korostunut aiempien rahoituskausien mukaan alueen vahva kaupallinen kalastus ja kalastusmatkailu sekä erityisesti viestinnän, verkostoitumisen sekä yhteistyön tiivistämisen tärkeys tulevilla ohjelmakaudella.

Itä-Suomen Kalaleaderin alueellisen strategian valmistelu käynnistettiin maaliskuussa 2021 järjestämällä maakunnalliset Teams-tilaisuudet kalajaostolle ja seurantaryhmälle (Leader-yhdistysten puheenjohtajat ja toiminnanjohtajat, maakuntaliittojen edustajat ja ELY-keskukset). Tilaisuuksissa käytiin läpi kuluneen kauden toimintaa ja tuloksia Itä-Suomessa, aikataulu ja ministeriön ohjeet strategian laadintaan sekä suunniteltiin jatkotoimenpiteet ja otettiin ensimmäiset askeleet strategian laadinnassa pohjien alueen vahvuuksia sekä heikkouksia. Maakunnallisten tilaisuuksien pohjalta tiivistyi kolme strategista aihealuetta, joiden perusteella valmistelua jatkettiin kolmessa teematyöpajassa huhti-toukuussa 2021. Strategiaan valikoituneet teemat noudattelivat pitkälti kuluneen kauden 2014–2021 teemoja: kaupallinen kalastus, kalastusmatkailu sekä vesistöjen monipuolinen käyttö. Työpajoissa pureuduttiin alueen vahvuuksiin, heikkouksiin, uhkiin ja mahdollisuuksiin tulevaisuuden muistelu -menetelmän avulla. Fasilitaattorina tilaisuuksissa toimi yhdessä Sisä-Suomen kalatalousryhmän kanssa määräaikaisesti tehtävään palkattu Sinna Seppänen. Tilaisuudet järjestettiin vallinneen koronatilanteen vuoksi Teams-etäyhteydellä.

Seppäsen työpanosta hyödynnettiin myös keväällä 2021 toteutetun kyselytutkimuksen organisoinnissa sekä tulosten analysoinnissa. Kyselytutkimuksessa oli kolme kohderyhmää: yrittäjät, osalliset sekä hanketoimijat. Tutkimus noudatteli vuosina 2013 ja 2018 toteutettuja vastaavanlaisia kyselyjä ja vuosien 2018 sekä 2021 tuloksia verrattiin toisiinsa. Kyselyjen tarkoituksena oli koota ajantasaista tietoa eri sidosryhmien kokemuksista kalatalousryhmän toiminnasta. Kyselyissä kartoitettiin myös vastaajien toiveita ja ideoita toiminnan kehittämiseksi tulevaa ohjelmakautta silmällä pitäen ja toimi näin osaltaan tulevan kauden strategian valmistelun tukena.

Kesäkuussa alueen Leader-ryhmille pidettiin Teams-etäyhteyttä käyttäen erillinen sidosryhmätilaisuus, jossa päivitettiin tilanne, keskusteltiin strategian laatimisen jatkosta sekä kaikkien ryhmien näkemyksistä ja toiveista tulevan kauden osalta. Leader-ryhmiä pyydettiin nimeämään edustajansa maakunnallisiin työryhmiin, jotka jatkoivat strategian työstämistä edellä mainituissa teemoissa kaupallinen kalastus, kalastusmatkailu sekä vesistöjen monipuolinen käyttö. Näissä työryhmissä oli Leader-edustajien lisäksi vahva elinkeinoelämän edustus. Neljänneksi työryhmäksi perustettiin hallintomallityöryhmä, joka pohti tulevan kauden hallintoa ja sen järjestämistä. Kyseinen työryhmä muodostui Leader-ryhmien toiminnanjohtajista.

Elokuussa järjestettiin Tervossa Itä-Suomen kalatalousryhmän Rysän päällä -seminaari, jonka keskiössä oli strategian tavoitteiden ja toimenpiteiden suunnittelu aiemmissa työpajoissa ja tilaisuuksissa esille nousseiden tulosten perusteella. Tilaisuudessa kuultiin myös ministeriön puheenvuoro sekä hanke- ja yritysesittelyjä. Tilaisuuteen oli kutsuttu laaja joukko sidosryhmien, yrittäjien, Leader-ryhmien sekä hanketoimijoiden edustajia. Tilaisuuden jälkeen strategiaa työstettiin vielä työryhmittäin Teams-palaverissa lopulliseen muotoonsa.

4 ANALYYSI ALUEEN KEHITTÄMISTARPEISTA JA –MAHDOLLISUUKSISTA

4.1 Aiemmat ohjelmakaudet: Mitä on saavutettu ja mitä opittu

Itä-Suomen kalatalousryhmä on toteuttanut kalatalouden kehittämisohjelmaa vuosien 2008–2013 ja 2014–2021 aikana nykyisellä toiminta-alueellaan. Ohjelma on toteutunut vuosina 2018 ja 2020 tehtyjen arviointien perusteella hyvin. Kuluneen ohjelmakauden julkinen rahoitus on ollut yhteensä 1 300 000 euroa, josta Euroopan meri- ja kalatalousrahaston osuus on ollut miljoona euroa, 300 000 euroa on ollut kuntien vastinrahaa. Aktiivisen toimintamme ansiosta muista rahastoista on lisäksi saatu ryhmän strategiaa toteuttaviin hankkeisiin rahoitusta yli 1,5 miljoonaa euroa. Toiminnan vipuvaikutus alueelle on ollut merkittävä.

Kalatalousryhmän toiminta on ollut aktiivista ja innovatiivista. Omasta EMKR-kehiksestä on rahoitettu yhteensä 31 hanketta. Kalatalousryhmä on rahoittanut uutta ja innovatiivista kehittämistoimintaa: muun muassa uuden, kestävä kalastusmuodon rysäpyydysten internet-pohjaisen suunnitteluohjelman kehittämistä, uusia nuoria kalastajia alueelle tuonutta Itä-Suomen mestari – kisälli -hanketta, uhanalaiset lohikalajien vaelluspoikaset erotteluvan säleikön kehittämistä muikkutrooliin sekä useita vajaan hyödynnettyjen särkikalajien käytön edistämiseen tähtääviä hankkeita. Kalastusmatkailuun on parhailaan käynnissä verkostohanke, jossa rakennetaan yrittäjien yhteistyössä laadukkaita tuotteita riittävällä kapasiteetilla kansainvälisille markkinoille.

Muista rahastoista rahoitetuilla hankkeilla on saatu alueelle innovatiivisia ja konkreettisia tuloksia; esimerkiksi Sitran kiertotalouden tiekarttaohjelman kautta on tehostettu särkikalajien elintarvikekäyttöä, joka puolestaan vähentää ravinteita vesistöistä. Muita tuloksia on mm. mobiiliin saalisilmoitussovelluksen kehittäminen sekä digitaalisen tiedonsiirtojärjestelmän kehittäminen kalaketjun toiminnan tehostamiseen. Suomen kalastusmatkailua tuotiin esille kesällä 2020 alueella kuvatussa Arktiset Vedet -kalastusohjelman jaksossa. Jakso on saanut jo yli 400 000 katsojaa.

4.2 Analyysi alueen kehittämistarpeista ja –mahdollisuuksista, SWOT

Strategian valmistelun aikana sidosryhmille pidetyissä työpajoissa esille nousseet kehittämistarpeet ja -mahdollisuudet on SWOT-taulukossa, joka löytyy kokonaisuudessaan liitteenä 3.

Vahvuudet

Alueen vahva ympärivuotisen kaupallisen kalastuksen kulttuuri, Suomen kalastuksen ja kalan tuotannon keskittymä: Ammattitaitoiset ja kehittyviä sekä kestäviä kalastustekniikoita hyödyntävät yrittäjät sekä kaupallisessa kalastuksessa, että kalastusmatkailussa. Vahvasti kehittynyt kalanjalostus ja hyvät jalostus yritykset ja näiden myötä kasvava kysyntä kalaraaka-aineelle. Vahvistetaan kalatalous ammattien imagoa panostamalla viestintään, yrittäjyyskasvatukseen, sujuviin sukupolvenvaihdoksiin. Hyvät kokemukset mestari-kisälli hankkeista.

Hyvä kalasatamaverkosto ja muu infra kalan pyytämiseen, käsittelyyn ja jalostamiseen (kalaketjun toimintaan) ja tätä hyödyntävä kalastajien verkosto tarjoaa hyvän pohjan tehokkaaseen kalavirtojen hyödyntämiseen.

Runsaasti hyvälaatuisia vesistöjä ja kalastusta kestävät kalavarat: Huomioidaan kalakantojen vaihtelut, edistetään kestävä kalastusta, kehitetään saalistilastointia ja tarvittaessa kiintiöjärjestelmiä. Tuotetaan tutkittua tietoa kalakannoista päätöksenteon pohjaksi ja kalavesille pääsyn helpottamiseksi. Tuetaan alueen kalastuksen kestävyuden osoittavan sertifikaatin saamista. Lisätään yleistä tietoisuutta kalavaroista ja kalastuksen myönteisistä vaikutuksista vesien hyvän tilan ylläpitämiseen. Ollaan mukana tuomassa tietoutta kunnostustoimista ja niiden rahoitusmahdollisuuksista.

Mahdollisuudet

Kalaruoan imagon edelleen parantaminen: Kotimaisen kalan edistämishojelman hyvien tavoitteiden jalkauttaminen alueella ja positiivisten vaikutusten viestintä. Alueen vahva ja kehittynyt kalanjalostus ja tuotekehitys takaa hyvän menekin kalaraaka-aineelle ja kehittyvät logistiset järjestelyt mahdollistavat myös halvemmän raaka-aineen saamisen kannattavasti elintarviketuotantoon.

Huoltovarmuuden vahvistamisessa kalastuksella ja kalaraaka-aineella on kasvava merkitys.

Kannattavan kaupallisen hoitokalastuksen edistäminen: Hoitokalastussaaliit saadaan lajiteltua ja esikäsiteltyä jalostusyrityksille käyttökelpoiseen muotoon.

Perkuutekniikan kehittyminen: Lupaavia tuloksia pienen kalan, erityisesti muikun alkukäsittelylaitteistoiston kehittämisestä.

Muikun käytön monipuolistaminen ja sesonkien leikkaaminen: Tuetaan muikun käytön monipuolistamistoimia, esim. tuotekehityshankkeita ja menekinedistämistoimia. Edesautetaan koko toimijaketjun (kalastajat, jalostajat ja kauppa) yhteistoimintaa ja sen sujuvuutta kumppanuussopimusten avulla.

Kalastusmatkailun kehittyminen: Verkostoituminen ja uusien yhteistyömallien luominen parantaa kalastusmatkailun menestystä. Kalakannat ovat kalastusmatkailun tärkeimpien kohdealueiden näkökulmasta vetovoimaiset ja vahvistunut yritysverkosto tarjoaa hyvän pohjan kehittämiselle ja kasvavan kysynnän tyydyttämiselle. Laajat ja hyviä tuloksia tuottavat joki- ja koskikunnostukset tuottavat lisää kasvavia ja vetovoimaisia kalakantoja kalastusmatkailuun. Kestävien kalastusjärjestelyjen ja -toimintatapojen lisääntymistä ja laajenemista tuetaan vahvasti.

Kalastuselinkeinojen yhteistyö: Vahvistetaan kaupallisen kalastuksen ja kalastusmatkailun yhteistyötä koko kalatalouden imagon vahvistamisessa. Vetovoimaiset petokalojen kalakannat ja vastuullisesti tuotettu paikallinen kalaruoka vahvistavat koko alueen imagoa paikallisten ja matkailijoiden silmissä.

Elinkeinokalatalouden kehittämisverkosto: Laajemman systemaattisen yhteistyöverkoston rakentaminen mm. vesialueen omistajien, kehitysyhtiöiden, ammattikorkeakoulun ja rahoittajien kanssa.

Vesiviljelyn kehittyminen: Uusien suljetun kierron vesiviljelylaitosten esiselvitysten tukeminen yhdessä vesi- ja maa-alueiden omistajien sekä yrittäjien kanssa.

Digitaalisuudessa on mahdollisuuksia, jotka eivät vielä ole realisoituneet. Esim. mobiili saalisilmoitus ja raportointi, järjestelmien kehittäminen yhdessä kalastajien kanssa. Reaaliaikainen tiedonvaihto ja yhteiskehittäminen. Digitaalisuus mahdollistaa ajantasaisen tiedon välittämisen myös asiakkaille esim. kestävydestä ja positiivisista vaikutuksista.

Heikkoudet

Pula nuorista kalastajista ja koulutuksesta: Pyritään vaikuttamaan yrittäjyyskasvatuksella, kalastusammattien esittelyllä, ammattikoulutuksen lisäämisellä ja yleisellä viestinnällä. Kalastajien nykyinen korkea keski-ikä ja sen myötä tapahtuva eläköityminen tarjoaa kuitenkin nuorille uusille kalastajille tilaa kalavesillä ja tuotantoketjussa.

Puutteellinen liiketoimintaosaaminen: Lisätään yrittäjien liiketoimintaosaamista yhteistyössä uusyrityskeskusten, seudullisten kehittämissyhtiöiden, ELY-keskusten ja oppilaitosten kanssa.

Alan sisäinen hajanaisuus: Rohkaistaan alan toimijoita yhteistyöhön ja järjestetään heille yhteistä ymmärrystä lisääviä keskustelutilaisuuksia. Asenteisiin pyritään vaikuttamaan tuomalla esiin tosiasioita luulopuheiden sijaan.

Uhat

Vesialueiden omistukset ovat sirpaleisia ja pieniä. Osakaskuntien osakkuudet siirtyvät kauemmas, jolloin päätöksenteko voi muuttua ennalta-arvaamattommaksi. Nuoria ei saada mukaan osakaskuntatoimintaan. Viestitään ja tuodaan esille osakaskuntatoimintaa ja sen tärkeyttä, pyritään vaikuttamaan yhteislupa-alueiden saamiseen viestinnällä ja yhteistoiminnalla kalatalousalueiden kanssa.

Uhanalaisten lajien suojelun lisääntyminen voi estää elinkeinoin toteuttamisen. Tuetaan kestävien pyydysten kehittämistä yhteistyössä elinkeinon, suojelun ja tutkimuksen kanssa.

Ilmastonmuutos ja ympäristöuhat voivat muuttaa alaa esim. talvien lämpenemisen takia. Edistetään kannattavan kaupallisen hoitokalastuksen kehittymistä hyvän vedenlaadun ylläpitämiseksi ja hyvän kalastorakenteen säilymiseen.

Osaamisen katoaminen alueelta ja nykyisten kalastajien jaksaminen: Varaudutaan ja estetään yhteistoiminnalla sekä mahdollistamalla uusien kalastajien löytyminen uudenlaisten toimintamallien sekä mestari-kisälli -mallin avulla.

5 STRATEGISET TAVOITTEET JA TOIMENPITEET

Visiomme vuoteen 2027:

Itä-Suomen kaupalliset kalastajat, kalastusmatkailuyrittäjät ja asukkaat käyttävät vesistöjä hoitavasti ja kestävästi yhteistyöhön ja tutkittuun tietoon perustuvien suunnitelmien pohjalta, digitalisaatiota hyödyntäen.

Strategian pääteemat ovat:

- Yhteistyö ja verkostot
- Kehittyvä ja vetovoimainen elinkeinokalatalous
- Kalastusmatkailu

5.1 Yhteistyö ja verkostot

5.1.1 Yhteistyön lisääminen eri toimijoiden kanssa

Paikalliset asukkaat ja vesialueen omistajat ovat merkittävin vesistöjen käyttäjäryhmä ja vesien käytöstä päätetään heidän ehdoillaan. Tiivis yhteistyö ja keskusteluyhteys omistajatahojen ja eri käyttäjäryhmien (ammattikalastajat, kalastusmatkailuyrittäjät, vapaa-ajan kalastajat, alueen asukkaat) välillä luo tilaa ja mahdollisuuksia eri toimijoille. Puolueeton tutkimustyö eri toimintojen vaikutuksesta vesistöjen kuntoon, hoitoon ja käyttöön on ensiarvoisen tärkeää päätöksenteon pohjaksi. Yhteistyötä tutkijoiden ja alueen omistajien välillä tulee merkittävästi lisätä. Vesistöalueiden pirstaleinen hallinta vaikeuttaa vesistöjen elinkeino- ja virkistyskäyttöä. Vesistöjen ja kalakantojen hallinnan yksinkertaistaminen ja kehittäminen ovat tarpeen vesien kestävä käytön turvaamiseksi. Itä-Suomen Kalaleader aktivoi tulevilla ohjelmakaudella vesistöjen omistajia ja paikallista väestöä vesienhallinnan, vesialueiden hoidon ja kestävä käytön toimenpiteisiin. Asennemuutoksen aikaansaaminen vaatii pitkäjänteistä työtä. Yhteydenotot, kontaktointi, keskustelujen käynnistäminen on osittain Kalaleader-vetoista toimintaa ja vaatii jalkautumista toimijoiden keskuuteen. Yhteistyötä kehitetään usealla sektorilla koko kalatalousketjussa, kuten Kalatalousalueet, yrittäjät sekä maakunnalliset elintarvikealan kehittämisorganisaatiot ja -klusterit. Viestinnän kohdentaminen eri toimijoille on kuvattu tarkemmin erillisessä viestintäsuunnitelmassa.

Kalaleaderin rahoitusta käytetään selvitysten ja suunnitelmien tekemiseen, verkostoitumiseen ja tiedon välittämiseen. Hanketoimijoita ohjataan hakemaan rahoitusta lisäksi Maaseuturahastosta Leader-ryhmien tai ELY-keskuksen kautta tai rakennerahastoista.

Tavoitteet:

- Asennemuutoksen aikaan saaminen: järven arvon näkeminen ja omien toimien vaikutusten laajempi ymmärtäminen. Paikalliset asukkaat, vapaa-ajan asukkaat ja matkailijat käyttävät vesistöjä monipuolisesti, aktiivisesti ja kestävästi.
- Osakaskuntien hajanaisuuteen ja vesialueen omistajuuteen liittyvien haasteiden ja ongelmien vähentäminen. Yhteistyön lisääminen kalatalousalueiden kanssa, osakaskuntien yhdistäminen, omistajien osaamisen kasvattaminen ja luonteva yhteistyö eri toimijoiden kanssa.
- Hallinto- ja lupamenettelyt ovat yhdenmukaisia ja asiakaslähtöisiä, palvelevat sekä kalaveden omistajia, kaupallista kalastusta että vapaa-ajan kalastusta.

Aktivoitavia ja rahoitettavia toimenpiteitä ovat esimerkiksi:

- Yhteistyössä kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun ja alueen kehitysyhtiöiden kanssa rakennetaan Itä-Suomen kalatalouden kehittämisverkosto, jonka tavoitteena on kalatalouselinkeinon ja -liiketoiminnan vahvistaminen. Verkosto toimii erillisrahoituksella.
- Asiantuntijaverkostojen kasaaminen, tutkijoiden ja alueen toimijoiden yhteen saattaminen. Tuetaan tutkitun, puolueettoman tiedon ja jakamista.
- Vuotuiset, laaja-alaiset asiantuntijaraadit, jotka keskustelevat ajankohtaisista kalatalouteen, ruokaan ja kuluttajatrendeihin liittyvistä näkökulmista. Keskustelujen pohjalta strategian painopisteitä pystytään tarvittaessa täsmentämään.
- Tiedottamisen suuntaaminen osakaskuntien ohella muille alueen toimijoille. Nuorille tulee välittää tietoa ja luoda kytkös alakoulusta yläkouluun asti – kontakti järveen ja kalastamiseen.
- Tuodaan kunnostusaspekti ja virkistyskäyttö esille. Lisätään tietoisuutta vesien kunnostuksesta ja kalastuksen merkityksestä vesistön hyvinvointiin ja virkistyskäytön mahdollistamiseen.
- Tuetaan pienhankintoja silloin, kun ne liittyvät olennaisesti vesistöjen kestäväan käyttöön liittyvään kehittämishankkeeseen.

5.1.2 Tietoisuuden lisääminen kalastuksen merkityksestä vesistön kunnolle

Vesialueiden ja kalakantojen hoito on edellytys niin kaupallisen kalastuksen, kalastusmatkailun kuin vapaa-ajan kalastuksen toiminnoille vesistöissämme. Tämän hoidon merkitys ei aina välity alueen asukkaille, vapaa-ajan asukkaille eikä vesistön muille hyödyntäjille. Hoidosta vastaa harvalukuinen, aktiivinen toimijajoukko. Uusien toimijoiden mukaan ottaminen edellyttää aitoa kiinnostusta vesistöjen ja kalakantojen hoitoa kohtaan. Tämä kiinnostus herää omaehtoisesta kalastamisesta ja henkilökohtaisista käyttäjäkokemuksista. Jotta paikalliset ja vapaa-ajan asukkaat saadaan mukaan hoitotoimenpiteisiin, tulee heille välittää kalakantoihin ja hoitotoimintoihin liittyvää tietoa, järjestämällä tapahtumia, tiedottamalla kalastuksen ympäristövaikutuksista ja osallistamalla erilaisiin hoitotoimenpiteisiin. Tiedottamista tulee suunnata erityisesti nuoriin, yhteistyössä koulun ja muiden toimijoiden kanssa. Kalalla on vahva herkullisen, terveys- ja ympäristövaikutuksiltaan hyvän elintarvikkeen imago, joten sen käytön lisäämisen perustelu pitäisi olla helppoa. Kaupallisen kalatalouden kehittymisen edellytyksenä on kattava, tehokas, kuluttajan toiveiden ja tarpeiden mukaisesti toimiva kalaruokaketju. Toimenpiteillä voidaan edistää kalaruokaketjun toimintaa järvestä kuluttaja-annoksiin, ruokaketjukonsepteja ja elintarvikkeiden valmistamista kalaraaka-aineista. Toimenpiteet voivat liittyä toimijoiden välisen yhteistyön lisäämiseen ja logististen ratkaisujen kehittämiseen.

Tavoitteet:

- Vesistöalueiden omistajat ja paikalliset asukkaat toimivat vesistöjen kestäväan ja aktiivisen käytön lisäämiseksi.
- Kalakantojen hoidossa hyödynnetään ajankohtaista tietoa ja uusimpia toimintatapoja.

- Saaliskalan käyttö on monipuolista ja myös vähempiarvoinen saalis hyödynnetään ruokapöydissä.
- Kalan lähiruokastatuksen vahvistaminen terveellisenä, hiilineutraalisena ja herkullisena ruokana.

Aktivoitavia ja rahoitettavia toimenpiteitä ovat esimerkiksi:

- Jatkuvan kalastuksen merkityksen korostaminen järvien kunnostukseen liittyvissä suunnitelmissa ja niitä tukevien suunnitelmien tekeminen.
- Konkreettisen kalakantoihin ja niiden hoitoon liittyvän faktatiedon etsiminen, tiedottaminen ja välittäminen. Hyvien esimerkkien jakaminen ja esille nostaminen.
- Yhteistyön tiivistäminen ja digitalisaation hyödyntäminen omistajien, tutkimuksen ja kalaruokaketjun kesken.

5.1.3 Vesistöjen käytön monipuolistaminen ja infrastruktuurin kehittäminen

Monipuolinen vesistöjen käyttö, ympäristönäkökulmien huomioiminen ja vesistöjen käytön kehittämisen palvelevat kalataloudesta ja kalastusmatkailusta elantonsa saavien toimijoiden lisäksi alueen asukkaita ja vapaa-ajan asukkaita. Vesistöjen käytön mahdollistaminen, saavutettavuus sekä infrastruktuurin ylläpito edesauttavat paitsi elinkeinotoimintaa, myös vapaa-ajan kalastusta sekä ihmisten liikkumista vesillä eri keinoin. Samalla myös kiinnostus vesialueiden ja kalakantojen kehittämiseen ja hoitoon kasvaa.

Itä-Suomen Kalaleaderin rooli vesistön kestäväen käytön monipuolistamisessa on pääosin aktivoiva. Hanketoimijoita ohjataan hakemaan rahoitusta mm. Maaseuturahastosta Leader-ryhmien tai ELY-keskuksen kautta tai muista rakennerahastoista.

Tavoitteet:

- Uusien käyttömahdollisuuksien innovointi.
- Vesistöjen käytön monipuolistaminen yhteistyössä eri toimijoiden kanssa.

Aktivoitavia ja rahoitettavia toimenpiteitä ovat esimerkiksi:

- Ympäristö- ja vesistötietoisuuden lisääminen yhteistyössä eri toimijoiden kanssa.
- Infrastruktuurin kehittäminen ja ylläpito vesistöjen monipuolisen ympärivuotisen käytön mahdollistamiseksi, esteettömyys huomioiden.
- Teemallisten toimenpiteiden edistäminen yhteistyössä Leader-yhdistysten kanssa. Esimerkkinä kalaleaderin avulla suunniteltu järvi- tai nuorisoteemainen hankehaku Leader-ryhmistä.

5.2 Kehittyvä ja vetovoimainen elinkeinokalatalous

5.2.1 Kaupallisen kalastuksen vahvistaminen

Muikun ohella muiden kalalajien, kuha, hauki, ahven, lahna, jne., kaupallisen käytön monipuolistaminen osaksi kalaruokaketjua vahvistaa kalan asemaa jokapäiväisessä elintarvikekäytössä. Kalan lähiruokaimagoa voidaan vahvistaa parantamalla tuotantoketjun jäljitettävyyttä ja läpinäkyvyyttä. Kalastuksen kestävyuden ja veden laatua parantavien ominaisuuksien vahvistaminen. Kaupallinen kalastus on fyysisesti ja henkisesti raskasta. Vahvistamalla ammattikalastajien työhyvinvointia, jaksamista ja terveyttä samalla vahvistamme kaupallista kalastusta.

Tavoitteet:

- Kalaa hyödynnetään raaka-aineena aiempaa monipuolisemmin.
- Hoitokalastussaaliit käytetään elintarvikeketjun raaka-aineena.
- Hoitokalastushankkeista siirrytään kannattavaan kaupalliseen kalastukseen.
- Kalastajat sekä uutta teknologiaa hyödyntävät vesiviljelylaitokset tuottavat kalaa ja rapua hyvin toimivaan kalaruokaketjuun, joka hyödyntää järvikalaa laaja-alaisesti ja monipuolisesti.
- Kalastajien jaksaminen parantuu ja yritystoiminta jatkuu pidempään.

Aktivoitavia ja rahoitettavia toimenpiteitä ovat esimerkiksi:

- Kalan elintarvikekäytön monipuolistaminen ("tuotekehityshankkeet").
- Kalan elintarvikekäyttöä helpottavan teknologian kehittäminen.
- Uusien digitaalisten tiedonsiirtojärjestelmien, jakelukanavien ja logistiikan kokeileminen ja kehittäminen.
- Kalastajien työhyvinvointiin, jaksamiseen ja verkostoitumiseen liittyvät hankkeet.
- Erilaisten kestävyys osoittavien järjestelmien kehittäminen ja saaminen käyttöön.

5.2.2 Osaamisen, tiedon ja tiedonsiirron lisääminen

Uusien toimijoiden löytyminen alalle ja toiminnan tehostuminen perustuu osaamisen ja tiedon tehokkaaseen siirtämiseen sekä kalastusammattien imagon ja vetovoimaisuuden parantamiseen. Tutkimus- ja oppilaitosten tietotaito yhdistetään käytännön toimintaan ja vastavuoroisesti kala-ammattilaisten osaaminen hyödynnetään tutkimus- ja kehitystoiminnassa. Menettely luo alueelle vahvan osajaverkon, jossa osapuolet täydentävät ja tukevat toinen toistaan.

Kalaluokaketjun toimijoiden liiketoimintaosaamisen kehittäminen vahvistaa toimijoiden edellytyksiä hyödyntää järviä tehokkaasti, mutta samalla myös ekologisesti ja sosiaalisesti kestävästi.

Tavoitteet:

- Itä-Suomen järvillä toimii osaava kaupallisten kalastajien ammattikunta, joka hyödyntää järviä tehokkaasti ja ekologisesti sekä sosiaalisesti kestävästi.
- Itä-Suomen kalatalousketju toimii kiinteässä yhteistyössä toimialan tutkimus-, opetus- ja kehittämislaitosten kanssa hyödyntäen tutkimustietoa, kokeillen ja soveltaen uusinta pyydystekniikkaa.
- Toiminnalla on myönteisiä vaikutuksia kestäviin arjen valintoihin.

Aktivoitavia ja rahoitettavia toimenpiteitä ovat esimerkiksi:

- Kalatalousketjun toimijoiden liiketoimintaosaamisen vahvistaminen.
- Uusien kalastusmenetelmien ja logististen ratkaisujen hyödyntäminen.
- Uuden kalankäsittelyteknologian kehittäminen ja ottaminen käyttöön.
- Uusien kestävien pyydystekniikoiden kehittäminen.
- Kalakantojen seurantarjestelmien kehittäminen yhdessä tutkimuksen kanssa ja kestävyys todentaminen.

5.2.3 Nuorten aktivointi

Ammatinvalintaa harkitseva nuoria aktivoidaan alalle välittämällä oikeaa ja ajanmukaista tietoa kalastuksesta elinkeinona ja ammattina. Yksi hyväksi osoittautunut tapa madaltaa kynnystä yrittäjyyden alkupolulla on toteuttaa "mestari-kisälli" -tyyppisiä toimintamalleja, sosiaalisen median viestintäkanavien aktiivinen käyttö on tärkeää nuorten tavoitettavuudessa.

Tavoitteet:

- Kalatalouden ammattien kiinnostavuuden lisääminen.
- Nuorten kiinnostuksen lisääminen koulutukseen ja toimialan sisällä tapahtuvaan monimuotoiseen opetukseen, jotka luovat nuorille kiinnostavan tien ammattiin ja/tai yrittäjäksi kalatalousketjuun.

Aktivoitavia ja rahoitettavia toimenpiteitä ovat esimerkiksi:

- "Mestari-kisälli" -tyyppisten kokeilujen jatkaminen.
- Uudet koulutusmallit ja oppimismenetelmät.
- Kalatalouden imagoa vahvistaminen nuorten keskuudessa.

5.3 Kalastusmatkailu

Tavoitteena on vahvistaa korkeatasoisia kalastusmatkailupalveluja tuottavien yritysverkostojen toimintaa ja tuoda ne tiiviimmin mukaan alueen matkailun tarjontaan ympärivuotisesti.

5.3.1 Yhteistyöverkoston vahvistaminen

Itäisen Suomen kalastusmatkailupalvelujen tarjonta on edelleen hajanaista perustuen pienten yritysten toimintaan. Yhteisiä laatukriteereitä ja toimintatapoja on rakennettu aikaisempien rahoituskausien aikana. Näkyvyys kansainvälisissä myyntikanavissa on edelleen heikko. Alueen kalastusmatkailupalvelujen tunnistettavaa imagoa ja uskottavaa tarjontaa on kehitettävä. Yhteistyöverkoston ja tuotestandardien vahvistaminen ovat avainasemassa.

Itä-Suomen vesien runsaat kalakannat tarjoavat hyvät edellytykset kalastusmatkailulle. Järvilohen ja taimenen kannat ovat merkittävien kunnostustoimien myötä vahvistumassa, mutta eivät nykyisellään luo kestäviä puitteita opastettujen kalastusmatkailupalveluiden tuottamiselle laajasti. Alueelta löytyy kuitenkin erittäin hyvin hoidettuja ja koko ajan kehittyviä koskikohteita, jotka tuovat tarjontaan ja imagoon hienon lisän.

Tavoitteet:

- Itä-Suomen alueen kalastusmatkailuyritykset ovat monipuolisesti verkostoituneet sekä toisiinsa että muihin matkailutoimijoihin.
- Toimiva verkostoyhteistyö luo uusia toimintamahdollisuuksia kalatalouden elinkeinonharjoittajille.

Aktivoitavia ja rahoitettavia toimenpiteitä ovat esimerkiksi:

- Yritysryhmien synnyttäminen ja vahvistaminen.
- Uudet toimintamallit ja ”verkostotuotteet”.
- Oppiminen verkostojen sisäisistä ja ulkoisista toimintamalleista (benchmarkkaus).

5.3.2 Tuotestandardien kehittäminen

Yhteistyön tiivistäminen kattaen koko kalastusmatkailuketjun on edellytys tuotestandardien kehittämiseksi. Itä-Suomen kalastusmatkailuyrittäjien moninaisten tuotteiden ketjuttamista ja yhtenäistämistä tarvitaan kalastusmatkailun profiilin nostamisessa ammattimaisemmalle tasolle. Standardoidut tuotteet viestivät asiakkaille laadukkaista sekä vesistöjen ja kalakantojen kestäväen käyttöön perustuvista palveluista ja niitä on helppo markkinoida.

Tavoitteet:

- Itä-Suomen alueen kalastusmatkailun kärkituotteet ovat yhtenäisten tuotestandardien piirissä.
- Tuotestandardit takaavat tarjottavien tuotteiden laadun ja tuotteissa on huomioitu vesistöjen ja kalakantojen kestävä käyttö.

Aktivoitavia ja rahoitettavia toimenpiteitä ovat esimerkiksi:

- Tuotestandardien ja laatujärjestelmien kehittäminen ja käyttöönotto.
- Uusien vetovoimaisten kalastusmenetelmien käyttöönotto.

5.3.3 Markkinoinnin ja myyntijärjestelmien kehittäminen

Itä-Suomen kalatalousryhmän laaja toiminta-alue mahdollistaa yhtenäisten kehittämislinjojen toteuttamisen koko alueella. Kalastusmatkailijat etsivät matkailukohteita useista kanavista. Yrittäjien onkin tärkeää olla löydettävissä siellä, missä asiakas tekee ostopäätöksensä. Kalastusmatkailuliiketoiminnan kehittyminen vaatii sähköisten myyntiverkoston luomista ja ylläpitämistä niin, että asiakas löytää palveluntarjoajat helposti. Yrittäjien yhteistyön lisääminen, tuotteiden paketointi ja kokonaishinnoittelu sekä palvelujen ketjuttaminen asiakkaan viiptymän pidentämiseksi on tärkeää kalastusmatkailun kehittämisessä.

Tavoitteet:

- Itä-Suomi tunnetaan kotimaassa ja ulkomaisilla päämarkkina-alueilla kalastusmatkailualueena, jossa tarjotaan laadukkaita ja kalakantojen kestäväen käyttöön nojautuvia kalastusmatkailupalveluja.

- Markkinointiviesti perustuu puhtaaseen ja rauhalliseen ympäristöön sekä maukkaisiin kaloihin sekä kalaruokiin.
- Markkinoinnissa otetaan huomioon toimialan kehitys.

Aktivoitavia ja rahoitettavia toimenpiteitä ovat esimerkiksi:

- Markkinointimateriaalin tuottaminen: kalastus- ja kalatuotteet (matkailun ja elinkeinokalatalouden arvoketjut mukana) toimialueella.
- Imagotekijöiden vahvistaminen markkinoinnillisin keinoin: puhtaus, rauha, kalakulinarismi.
- Markkinointiyhteistyön kehittäminen: Saimaa/Vuoksi -kalastusmatkailubrändin luominen ja ylläpito yhdessä alueen toimijoiden kanssa.
- Kalastusmatkailutuotteiden saaminen mukaan myös alueiden myyntikanaviin ja välitysmyyntiin. Toimivien kansainvälisten myyntikanavien luominen ja kehittäminen.
- Yritysverkostojen myyntiosaamisen kehittäminen.

5.4 Hakemusten valmistelu ja päätöksenteko

Hankehaku on jatkuva. Itä-Suomen Kalaleaderin kalajaosto voi myös toteuttaa erillisiä teemahakuja. Kalaleaderin henkilöstö tiedottaa kehittämisstrategian tarjoamista mahdollisuuksista, hankehausta ja rahoituksesta. Henkilöstö neuvoo hakijoita hankesuunnitelmien tekemisessä ja hakemuksen jättämisessä. Tiedottamisesta liitteenä olevassa tiedotussuunnitelmassa.

Alkuneuvonnan jälkeen aktivaattori valmistelee hankesuunnitelmia yhdessä hakijan kanssa. Hakemukset suunnitelmineen valmistellaan niin, että ELY-keskuksen vastuulle jää ainoastaan ottaa kantaa hakemuksen lainmukaisuuteen. Laillisuustarkastuksen jälkeen ELY-keskus pyytää Itä-Suomen Kalaleaderin lausunnon hankkeen rahoittamisen tarkoituksenmukaisuudesta. Käytännössä lausunnon antaa Kalajaosto, jonka esittelijänä ja sihteerinä toimii aktivaattori. Hanke viedään käsiteltäväksi ja vahvistettavaksi hallinnoivan Leader-ryhmän hallituksen kokoukseen.

Kalajaosto voi myös käsitellä hakijoilta tai sidosryhmiltä tulleita hankeajatuksia tai -aihioita. Kalajaosto antaa palautetta ja ohjeita hankeajatusien työstämiseksi valmiiksi hankkeiksi. Kalajaosto voi myös suunnitella itse hankkeita ja etsiä niille toteuttajan.

Itä-Suomen Kalaleaderin kehittämisstrategian kautta rahoitettavien hankkeiden tulee täyttää asetusten määrittelemät rahoituskelpoisuuden ehdot. Lisäksi hankkeiden tulee olla strategian mukaisia, paikallisia ja selkeästi toteuttamiskelpoisia. Hakijoita varten julkaistaan seuraavat tarkemmat hankevalintakriteerit. Liitteessä 4 on hankkeiden valintakriteerit, joiden perusteella kalajaosto arvioi hankkeen rahoituskelpoisuuden erillisen arviointilomakkeen avulla.

5.5 Tavoitteet ja mittarit

Itä-Suomen Kalaleaderin tavoitteena on kalatalouden kehittäminen kestäväen kehityksen periaatteita noudattaen. Itä-Suomen Kalaleader pyrkii löytämään ja tuomaan toiminta-alueelle uusia avauksia ja mahdollisuuksia niin elinkeinotoimintaan kuin myös erilaisten yhteisöjen toimintaan. Tämä edellyttää strategialta totuttujen rajojen ylittämisen lisäksi avoimuutta uusille asioille ja kokeilevuutta. Itä-Suomen Kalaleaderin strategian määrälliset tavoitteet pääteemoittain sekä julkisen rahoituksen jakauma ohjelmakaudella 2022–2027 on esitetty alla taulukossa 2. Liitteessä 5 on tarkempi erittely tavoitteiden jakautumisesta toimenpiteittäin.

Toimenpide	Kehittämishankkeet, kpl	Aktivoidut yritysuudet, kpl	Uudet yritykset, kpl	Uudet työpalkat, htv	Innovatiiviset toimet, kpl	Syntyneet verkostot, kpl	Uudet palvelut, kpl	Uudet toimintatavat ja vaikutusmallit, kpl	Julkisen rahoituksen jakauma, €
Yhteistyö ja verkostot	8				4	4		4	250 000 €
Vetovoimainen elinkeinokalatalous	10	15	3	5	3	2	2		368 500 €
Kalastusmatkailu	6	8	3	5	3	2		4	169 000 €
Teemat yhteensä	24	23	6	10	10	8	2	8	787 500 €
Aktivointi									262 500 €
YHTEENSÄ									1 050 000 €

Taulukko 2: Itä-Suomen Kalaleaderin määrälliset tavoitteet pääteemoittain sekä julkisen rahoituksen jakauma ohjelmakaudella 2022–2027

6 TOIMINTASUUNNITELMA

6.1 Itä-Suomen Kalaleaderin hallinto 2022–2027

Itä-Suomen Kalaleaderin käytännön toimintaa ohjaa ensimmäisessä seurantakokouksessa hyväksytyt toimintasäännöt (liite 6). Toimintasäännöissä on tarkempi kuvaus Itä-Suomen Kalaleaderin hallinnon järjestämisestä.

Itä-Suomen Kalaleaderin toiminnassa on mukana 10 Leader-ryhmää, jotka tuovat toimintaan paikallista, ruohonjuuritasolta lähtevää kehittämisajattelua sekä läheistä yhteistyötä maaseudun muiden toimijoiden kanssa. Kaikki 10 Leader-ryhmää ovat hakeneet toteuttamaan omaa paikallista CAP-strategiaansa vuosille 2023–2027. Leader-ryhmien mukanaolo varmistaa sen, että myös kalaleader-strategiaa toteutetaan Leader-periaatteiden mukaisesti.

Itä-Suomen kalatalousryhmän kehittämisstrategian hallinnoijana on vuosien 2014–2020 ajan toiminut Rajupusu Leader ry. Vuosina 2007–2013 toimintaa hallinnoi Piällysmies ry. Rajupusu Leader ry yhdistyy Piällysmies ry:n kanssa uudeksi Leader-ryhmäksi tulevan EU-rahoituskauden alkaessa vuoden 2023 alussa. Tulevan yhdistymisen vuoksi, Rajupusu Leader ry:n hakee Itä-Suomen Kalaleader-toimintaa hallinnoivaksi Leader-ryhmäksi yhdessä Piällysmies ry:n kanssa. Molempien Leader-ryhmien hallitukset ovat tehneet asiasta yhtenevän päätöksen. Yhdistymisen myötä hallinnoivan Leaderin resurssit vahvistuvat edelleen.

Positiiviset kokemukset ohjelmakausien 2007–2013 sekä 2014–2020 kalatalousryhmän toiminnasta osoittivat, että laaja alue on hallittavissa ja päätöksentekomenettely oli toimivaa. Toimijakenttä on riittävän laaja ja hankkeisiin saadaan riittävästi aktiivisia osallistujia sekä ammattitaitoiset hallinnoijat. Uuden ohjelmakauden organisoituminen tapahtuu aikaisemman pohjalta muutamin muutoksin. Laajan toiminta-alueen vuoksi aktivointiin tulee kiinnittää edelleen huomiota ja resursseja. Kalajaoston jäsenten osallistumisessa on ollut suuria eroja, minkä vuoksi kalajaoston jäsenten vaihtumisen tulee olla nopeampaa ja helpompaa. Kalajaoston jäsenten lukumäärä vähennetään tulevalla kaudella 16 jäsenestä 12 jäseneksi ja neljään varajäseneksi. Alueella toimivien 10 Leader-ryhmän sitouttamiseen yhteiseen viestintään ja yhteisiin toimenpiteisiin panostetaan enemmän. Kehittämisstrategian seurantakokouksen halutaan jatkossa sidosryhmien ja alan organisaatioiden laajempi edustus sekä alan asiantuntemusta.

Kalajaosto

Itä-Suomen Kalaleaderin kehittämisstrategian toimeenpanosta vastaa kalajaosto. Kalajaosto suunnittelee aktivointitoimia yhdessä aktivaattorin kanssa ja tuo uusia näkökulmia, toimintatapoja ja kehittämisideoita Itä-Suomen Kalaleaderin toimintaan sekä huolehtii siitä, että alueen osajat ja huippuosaaminen saadaan mukaan kehittämistyöhön.

Kalajaoston tehtävät, kokoonpano sekä päätöksentekoprosessi on kuvattuna tarkemmin toimintasäännöissä.

Seurantakokous

Itä-Suomen Kalaleaderin seurantakokous seuraa kehittämisstrategian toteuttamista ja toteutumista, arvioi valittujen toimintamallien ja -tapojen toimivuutta ja ohjaa kalaleaderin toiminnan suuntaa kehittämisstrategian ja sääntöjen mukaisesti. Seurantakokous laatii ja vahvistaa Itä-Suomen Kalaleaderin toimintasäännöt.

Seurantakokouksen tehtävät, kokoonpano sekä päätöksentekoprosessi on kuvattuna tarkemmin toimintasäännöissä.

Toiminta-alueen Leader-ryhmät

Itä-Suomen Kalaleaderin toiminta-alueen Leader-ryhmät seuraavat ja ohjaavat kalatalousryhmän toimintaa seurantakokouksen jäsenenä.

Leader-ryhmät tiedottavat Itä-Suomen Kalaleaderin toiminnasta ja rahoitusmahdollisuudesta osana omaa viestintää ja voivat rahoittaa kehittämisstrategiaansa toteuttavia kalatalouden kehittämiseen liittyviä hankkeita.

Yhteistyön kehittämiseen ja viestinnän parantamiseen kiinnitetään tulevilla kaudella erityistä huomiota. Sitouttaminen toteutetaan säännöllisellä yhteydenpidolla Leader-yhdistyksiin ja niiden hallitukseen sähköisiä työkaluja käyttäen (esimerkiksi Teams-yhteydet hallituksen kokouksiin) sekä säännöllisellä raportoinnilla hankkeisiin liittyen (esimerkiksi lyhyet koosteet kalajaoston rahoittamista hankkeista). Kalaleaderin edustaja osallistuu mahdollisuuksien mukaan Leader-ryhmien tapahtumiin.

Operatiivinen henkilöstö

Aktivaattorin tehtävänä on koordinoida Itä-Suomen Kalaleader-strategian toteuttamista. Aktivaattori aktivoi alueen asukkaita ja muita toimijoita, tiedottaa, antaa hankeneuvontaa, seuraa hankkeiden toteutusta ja toimii kalajaoston esittelijänä ja sihteerinä sekä seurantakokouksen sihteerinä. Aktivaattori osallistuu lisäksi kalaleadereiden väliseen toimintaan sekä meri- ja kalatalousverkoston toimintaan. Aktivaattori edistää toiminnallaan muista rahastoista ja rahoituskanavista haettavia, ryhmän strategiaa toteuttavia hankkeita.

Kapean organisaation riskien vähentämiseksi on Sisä-Suomen Kalaleaderin kanssa alustavasti sovittu sijaistamisjärjestelmästä. Tämä toteutetaan siten, että kummankin alueen hallinnoivan Leader-ryhmän hallitukset valtuuttavat toistensa aktivaattorit toimimaan hankkeiden esittelijöinä ja jaoston kokouksen sihteerinä kollegan ollessa estyneenä. Näin turvataan substanssiosaaminen hankkeiden käsittelyssä. Rahoittavaa kalaleaderia hallinnoivan Leader-ryhmän toiminnanjohtaja voi tarvittaessa tehdä hankkeen käsittelyn Hyrrässä sijaistavan aktivaattorin avustuksella.

6.2 Strategian seuranta ja arviointi

Itä-Suomen Kalaleaderin seurantakokous seuraa kehittämisstrategian toteuttamista ja toteutumista, arvioi valittujen toimintamallien ja -tapojen toimivuutta ja ohjaa tarvittaessa kalaleaderin toiminnan kurssia kehittämisstrategian ja sääntöjen mukaisesti.

Strategian toteutumisesta tehdään yksi tai kaksi väliarviointia tulevan ohjelmakauden aikana ulkopuolisen arvioitsijan toimesta samalla tavoin kuin aikaisemmalla ohjelmakaudella.

6.3 Viestintä

Kalaleaderin strategia painottuu verkostoitumiseen ja viestintään. Viestintä on suunnitelmallista, tavoitteellista ja resursoitua. Erillinen viestintäsuunnitelma on liitteenä 7.

6.4 Rahoitus

Julkista EMKVR-rahoitusta haetaan 1.050 000 euroa, jakautuen strategian täytäntöönpanoon 787 500 euroa sekä toimintarahaan 262 500 euroa. Tulevalla ohjelmakaudella aktivointi- ja neuvontatyöhön on strategiassa resursoitu yksi päätoiminen aktivaattori.

Itä-Suomen Kalaleaderin kuntarahoitus, 10 % haettavasta EMKVR-kehyksestä, koostuu eri maakunnissa eri organisaatioiden rahoituksesta. Taulukossa 3 on esitetty kuntarahaosuudet maakunnittain.

Maakunta	Vesistöala km ²	Suhteellinen osuus	Rahoitusosuus
Etelä-Savo	4368,01	31,75 %	34 920,00 €
Pohjois-Savo	3733,43	27,13 %	29 847,00 €
Pohjois-Karjala	4112,13	29,89 %	27 680,00 €
Etelä-Karjala	1545,77	11,23 %	13 020,00 €
Yhteensä	13759,34	100,00 %	105 467,00 €

Taulukko 3. Kuntarahaosuudet maakunnittain

Rahoitukseen ovat sitoutuneet seuraavat organisaatiot maakunnittain:

- Pohjois-Savo: Ylä-Savon seururan johtokunta, SavoGrow Oy, Kalakukko ry, Navitas Kehitys Oy
- Pohjois-Karjala: Pohjois-Karjalan maaseutupalvelut, Pielisen Karjalan kehittämiskeskus Oy, Heinäveden kunta
- Etelä-Savo: Mikkelin seudun kuntien seutuvaliokunta, Enonkosken, Rantasalmen ja Sulkavan kunnat, Savonlinnan ja Pieksämäen kaupungit
- Etelä-Karjala: Etelä-Karjalan maakuntaliitto

Itä-Suomen Kalaleaderin kustannusarvio ja rahoitussuunnitelma vuosittain ajalle 2022–2027 on kuvattu taulukossa 3. Vuoden 2028 osuus rahoitetaan erillishankkeiden avulla ja hyödyntäen mahdollisesti säästyneitä varoja.

Toimenpiteet	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028-2029	Yhteensä €
Yhteistyö ja verkostot	35 000 €	43 000 €	43 000 €	43 000 €	43 000 €	43 000 €		250 000 €
Vetovoimainen elinkein	50 000 €	65 000 €	65 000 €	65 000 €	65 000 €	58 500 €		368 500 €
Kalastusmatkailu	20 000 €	31 000 €	31 000 €	31 000 €	31 000 €	25 000 €		169 000 €
Aktivointi	32 000 €	46 000 €	46 000 €	46 000 €	46 000 €	46 500 €		262 500 €
Hallinto (kuntaraha)	17 700 €	17 700 €	17 700 €	17 700 €	17 700 €	16 500 €		105 000 €
Yhteensä €	154 700 €	202 700 €	202 700 €	202 700 €	202 700 €	189 500 €	- €	1 155 000 €

Taulukko 4: Kustannusarvio ja rahoitussuunnitelma 2022–2028

Hankkeisiin ohjautuva kokonaisrahoitus, sisältäen hankkeiden yksityisen / muiden julkisten tukien osuuden 20 %, on kuvattu taulukossa 5.

Rahoitus hankkeisiin	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028-2029	Yhteensä €
Julkisen EMKVR 100 %	105 000 €	139 000 €	139 000 €	139 000 €	139 000 €	126 500 €	- €	787 500 €
Yksityinen/muu 20 %	26 250 €	34 750 €	34 750 €	34 750 €	34 750 €	31 000 €		196 250 €
Hankerahoitus yhteensä €	131 250 €	173 750 €	173 750 €	173 750 €	173 750 €	157 500 €	- €	983 750 €

Taulukko 5: Hankkeisiin ohjautuva kokonaisrahoitus

7 TÄYDENTÄVYYS JA YHTEENSOVITUS MUIDEN OHJELMIEN KANSSA, MUIDEN RAHASTOJEN HYÖDYNTÄMINEN

7.1 Muiden rahastojen hyödyntäminen

Aktiivisen toiminnan ansiosta muista rahastoista on päättyneellä kaudella saatu strategiaa toteuttaviin hankkeisiin rahoitusta yli 1,5 miljoonaa euroa, joten toiminnan vipuvaikutus alueelle on ollut merkittävä. Muista rahastoista rahoitetuilla hankkeilla on saatu alueelle innovatiivisia ja konkreettisia tuloksia; esimerkiksi Sitran kiertotalouden tiekarttaohjelman kautta on tehostettu särkikalojen elintarvikekäyttöä. Muita innovatiivisia tuloksia on mm. mobiilin saalisilmoitussovelluksen kehittäminen sekä digitaalisen tiedonsiirtojärjestelmän kehittäminen kalaketjun toiminnan tehostamiseen.

Tulevalla kaudella kalatalouden kehittämistä pyritään tehostamaan mm. toimimalla aktiivisesti Itä-Suomen kalatalouden kehittämisverkostossa, jota ollaan rakentamassa yhdessä kaakkois-Suomen ammatikorkeakoulun ja alueen kehitysyhtiöiden kanssa. Verkoston avulla tuodaan kalatalouden kehittämis-kohteita aktiivisesti rakennerahastojen tietoisuuteen ja samoin rahastojen tarjoamia mahdollisuuksia kalatalouden kehittäjien tietoon.

Kalaleader-ryhmien välistä yhteistyötä kehitetään ja tiivistetään tulevalla kaudella, muun muassa mahdollisten kansainvälisten rahoitusten hakemisessa. Alustava suunnitelma tulevasta yhteistyöstä on kuvattu liitteessä 8. Aktivaattori jatkaa myös yrittäjien avustamista EMKVR:n ja maaseuturahaston investointitukien ja kehittämishankkeiden esim. yritysryhmähankkeiden haussa.

7.2 Osallistuminen kalatalousverkoston toimintaan

Itä-Suomen Kalaleader on halukas osallistumaan kansallisen kalatalousverkoston toimintaan. Itä-Suomen alueelta löytyy osaamista erityisesti kalastusmatkailuun sekä yhteistyöhön ja verkostoitumiseen esim. oppilaitosten ja kehittämissyhtiöiden kanssa laajempien hankekokonaisuuksien rakentamisessa ja muiden rahoituslähteiden hyödyntämisessä. Yhteistyö innovaatio-ohjelmien kanssa on ollut myös hedelmällistä ja tämän jatkaminen, ideoiden syöttäminen kentältä ja tulosten jalkauttaminen kentälle nähdään tärkeänä toimintana tulevalla kaudella.